14/07/2024

Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης: Ο φωτισμένος ασκητής των νεώτερων χρόνων

/ Γνώμες

Στις 14 Ιουλίου η Εκκλησία μας εορτάζει τη μνήμη του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη. Πρόκειται για μια σπουδαία εκκλησιαστική προσωπικότητα του 18ου αιώνα, η οποία έβαλε τη δική της σφραγίδα στην Εκκλησία και το Γένος μας την κρίσιμη εκείνη περίοδο, όπου η Οθωμανική αυτοκρατορία βρισκόταν στο απόγειο της δύναμής της. Συνετέλεσε επίσης στην αποσόβηση του κινδύνου της αλλοιώσεως του ορθοδόξου φρονήματος, από την επέλαση πολυαρίθμων παπικών και προτεσταντικών «ιεραποστόλων», οι οποίοι ασκούσαν ασφυκτικό προσηλυτισμό εις βάρος των υποδούλων Ορθοδόξων Ελλήνων. Ο άγιος Νικόδημος, με τον πολύπλευρο αγώνα του βοήθησε τα μέγιστα για τη σωτηρία της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού.

- Γράφει ο Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος

Γεννήθηκε στη Νάξο το 1749. Το κοσμικό του όνομα ήταν Νικόλαος Καλλιβρούτσης. Οι γονείς του Αντώνιος και Αθανασία φρόντισαν να του δώσουν χριστιανική ανατροφή και να τον μορφώσουν με το υστέρημά τους. Φοίτησε αρχικά στη Σχολή του Αγίου Γεωργίου στη Νάξο, έχοντας διδάσκαλο τον αδελφό

του αγίου Κοσμά του Αιτωλού, Χρύσανθο. Στη συνέχεια πήγε στη Σμύρνη για ανώτερες σπουδές, στην περίφημη Ευαγγελική Σχολή. Ήταν τέτοια η επίδοσή του ώστε ο μητροπολίτης Ιερόθεος τον προόριζε για μελλοντικό διευθυντή της Σχολής. Σπούδασε Θεολογία, Φιλολογία, Φιλοσοφία, Οικονομία, Ιατρική, Αστρονομία, ακόμα και Στρατιωτικά. Έμαθε άπταιστα γαλλικά, ιταλικά και λατινικά, έχοντας ισχυρότατη μνήμη.

Στα 1770 επέστρεψε στην Νάξο και εργάστηκε ως γραμματέας στη Μητρόπολη. Το 1775 αποφάσισε να μονάσει. Ίσως να εμπνεύστηκε τη μοναχική ζωή από την μητέρα του, η οποία είχε καρεί και αυτή μοναχή στη Νάξο, με το μοναχικό όνομα Αγαθή. Πήγε στο Άγιο Όρος, στη Μονή Διονυσίου, όπου εκάρη μοναχός και έλαβε το μοναχικό όνομα Νικόδημος και υπέδειξε εξ’ αρχής υποδειγματική μοναχική ζωή. Οι πατέρες της Μονής, εκτιμώντας τη σπάνια μόρφωσή του και την καλλιγραφία του, του, του ανέθεσαν ως εργόχειρο, την αντιγραφή των κωδίκων της Μονής. Αυτό το θεώρησε πραγματική ευλογία και ευκαιρία να βρίσκεται στην πλουσιότατη βιβλιοθήκη της Μονής και στις βιβλιοθήκες των άλλων Μονών του Αγίου Όρους και να μελετά με πάθος τους Πατέρες της Εκκλησίας και τους αρχαίους συγγραφείς. Παράλληλα είχε αρχίσει να αλληλογραφεί με πολλούς λογίους της εποχής του. Ιδιαίτερα αλληλογραφούσε με τον μαρτυρικό Οικουμενικό Πατριάρχη και Εθνομάρτυρα άγιο Γρηγόριο Ε΄ και τον άγιο Αθανάσιο τον Πάριο. Νυχθημερόν έγραφε αδιάκοπα, συγγράφοντας πλειάδα βιβλίων και αναδεικνυόμενος ως ένας από τους γονιμότερους εκκλησιαστικούς συγγραφείς του 18ου αιώνα.

Ως θεολόγος προσπαθούσε να εκφράζει τη βιβλική και αγιοπατερική διδασκαλία και να αποκρούει τις δυτικές επιδράσεις στη Θεολογία και την πράξη της Εκκλησίας, που κόμιζαν οι δυτικοί αιρετικοί «ιεραπόστολοι». Το σπουδαιότερο θεολογικό του έργο είναι το «Πηδάλιο», ο οποίος με τη βοήθεια του συμμοναστού του, ιερομονάχου Αγαπίου του Κρητός, στα 1790 κατόρθωσε να συγκεντρώσει, να κωδικοποιήσει και να ερμηνεύσει όλους τους Ιερούς Κανόνες της Εκκλησίας. Πρόκειται για πραγματικό άθλο για τα μέσα και τις συνθήκες της εποχής εκείνης. Η σπουδαιότητα του «Πηδαλίου» αποδεικνύεται από το ότι παραμένει ως τα σήμερα το μοναδικό εγχειρίδιο του Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου της Εκκλησίας μας! Η δε ερμηνεία του στους Ιερούς Κανόνες αποτελεί αξεπέραστη αυθεντία!

Ο άγιος Νικόδημος συνέγραψε και άλλα έργα, ψυχοφελούς περιεχομένου, τα οποία χαρακτηρίζονται ως εφάμιλλα των πνευματικών συγγραμμάτων των αρχαίων Πατέρων και ασκητών της Εκκλησίας μας. Αναφέρουμε μερικά από αυτά: «Αόρατος Πόλεμος», «Πνευματικά Γυμνάσματα», «Συμβουλευτικόν Εγχειρίδιον», κ.α.

Ο άγιος Νικόδημος μας είναι γνωστός και από την πρωταγωνιστική δράση του στο λεγόμενο κίνημα των Κολλυβάδων. Το κίνημα αυτό ξεκίνησε από μια μερίδα αγιορειτών μοναχών, οι οποίοι αντιτάχτηκαν αρχικά στη συνήθεια να τελούνται τα ιερά μνημόσυνα την Κυριακή. Κατ' αυτούς δεν επιτρέπεται η τέλεσή τους την Κυριακή, διότι είναι ημέρα χαρμόσυνη, ημέρα αφιερωμένη στην Ανάσταση του Κυρίου και πρότειναν να τελούνται το Σάββατο, ή άλλη ημέρα της εβδομάδος. Εναντίων των Κολλυβάδων συγκροτήθηκε αντικίνημα των λεγομένων Αντικολλυβάδων, οι οποίοι, επηρεασμένοι από τη νοοτροπία των αιρετικών της Δύσης, ανάλαβαν σοβαρή αντίδραση, ακόμα και διώξεις κατά των Κολλυβάδων. Πολύ γρήγορα το κίνημα των Κολλυβάδων πήρε τη μορφή αγώνα ανανέωσης της Εκκλησίας, ως επιστροφή στις γνήσιες πρακτικές της αρχαίας Εκκλησίας.

Μερικές από τις ανανεωτικές προτάσεις των Κολλυβάδων ήταν η συχνή Θεία Κοινωνία των πιστών, η εμμονή στην παράδοση της Εκκλησίας και στο πνεύμα των Ιερών Κανόνων, η καταξίωση της ασκητικής ζωής, η μελέτη της Αγίας Γραφής, η απόρριψη των λατινογενών στοιχείων στη ζωή της Εκκλησίας, η απόρριψη της τυπολατρίας και κυρίως η απόρριψη της εκκοσμίκευσης στην Εκκλησία. Παράλληλα προωθούσαν την παιδεία, ως βασικό παράγοντα της πνευματικής ολοκλήρωσης του ανθρώπου, διαμορφώνοντας έτσι έναν Ελληνικό και Ορθόδοξο Διαφωτισμό.

Αξίζει να τονίσουμε τη θετική επίδραση του κολλυβαδικού κινήματος στον νέο Ελληνισμό, διότι, αυτό κυρίως, συνετέλεσε στην πνευματική αναγέννηση του λαού μας, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Μεγάλες μορφές της εκκλησιαστικής και πνευματικής μας ζωής είχαν επηρεασθεί βαθύτατα από τους Κολλυβάδες Πατέρες, όπως ο άγιος Νικόλαος Πλανάς, ο Παπουλάκος, ο Παπαδιαμάντης, ο Μωραϊτίνης, ο άγιος Νεκτάριος, κ.α. Ο σύγχρονος γνήσιος μοναχισμός ακολουθεί τις αρχές του κολλυβαδικού κινήματος.

Ο άγιος Νικόδημος κοιμήθηκε στις 14 Ιουλίου του 1809 και σε ηλικία 60 ετών. Το 1955 ανακηρύχτηκε άγιος. Τα τελευταία του λόγια ήταν, ως απάντηση στους μαθητές του, οι οποίοι θαύμαζαν την ηρεμία των τελευταίων στιγμών του: «Το Χριστό έβαλα μέσα μου και πώς να μην ησυχάσω;»! Η οσιακή του ζωή και το πλουσιότατο συγγραφικό του έργο τον συγκαταλέγουν στους μεγάλους Πατέρες

της Εκκλησίας μας.

Πηγή: pemptousia.gr